

Türkiye'de İşsizliğin Genel Görünümü: Bir Değerlendirme

Tunca Kahveci¹

Fırat Tekinşen²

Özet

İşsizlik tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de ekonomik büyüme ve toplumsal refah üzerinde önemli olumsuz etkiler yaratan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma işsizlik kavramı ve türleri ile Türkiye’de işsizliğin nedenleri üzerinden, 1990-2023 yılları arasında Türkiye’de işsizlik oranlarındaki değişimlere ilişkin genel bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Özellikle genç ve kadın işsizliği gibi demografik grupların işsizlikteki yerinin yanı sıra, küreselleşme, kayıt dışı ekonomi, hızlı nüfus artışı gibi faktörlerin işsizlik olgusuna etkileri çalışmanın kapsamı içerisinde yer almaktadır. 1990-2023 yılları arasında Türkiye’de işsizlik, kadın ve genç işsizliği oranları değerlendirildiğinde, işsizlik sorununun çözümü sadece ekonomik büyüme değil, yapısal reformlar ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı politikaların oluşturulmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

1. GİRİŞ

İşsizlik, modern toplumların karşı karşıya kaldığı en önemli sosyo-ekonomik problemlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkilemesinin yanı sıra toplumsal huzursuzluklara da zemin hazırlayan bu sorun, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ciddi boyutlara ulaşabilmektedir. İşsizliğin nedenleri ve sonuçları, ekonomiden demografik değişimlere, teknolojik gelişmelerden küreselleşmeye kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir. Türkiye, işsizlik sorununun ciddiyetle ele alınması gereken ülkeler arasında yer almakta; yıllar içinde bu sorunun etkilerini azaltmak amacıyla çeşitli politikalar

1 Bağımsız Araştırmacı, tnkahveci@gmail.com ORCID 0009-0001-1802-7928

2 Bağımsız Araştırmacı, ftekinsen@ksu.edu.tr, ORCID 0009-0005-5618-4739

geliştirilmiştir. Ancak işsizlik oranlarının yüksekliği, ülkenin ekonomik büyüme ve toplumsal refahını olumsuz etkilemeye devam etmektedir.

Bu çalışma, Türkiye'de işsizlik olgusunun nedenleri, türleri ve 1990-2023 yılları arasında işsizliğin nüfus içindeki oransal değişiklikleri ile kadın ve genç işsizliği oranlarına ilişkin genel bir değerlendirmede bulunmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de işsizlik sorunu, yalnızca ekonomik bir problem olmanın ötesinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, genç işsizlik ve kayıt dışı ekonomi gibi sosyo-ekonomik sorunlarla da yakından ilişkilidir. Özellikle genç işsizliği ve kadınların işgücüne katılım oranlarının düşüklüğü, Türkiye'deki işsizlik oranlarını artıran önemli etkenler arasında yer almaktadır. Genç işsizliğinin artmasının temel nedenleri arasında tecrübe eksikliği, iş gücü piyasasında gençlere yönelik yeterli istihdam olanaklarının yaratılamaması ve nitelik-yetenek uyumsuzluğu bulunmaktadır. Kadınların iş gücüne katılım oranlarındaki düşüklük ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği, bakım yükümlülükleri ve çalışma koşullarındaki zorluklarla ilişkilidir.

Bu çalışmada, Türkiye'de işsizlik olgusunun nedenleri ve işsizlik oranlarındaki değişimler ele alınarak, işsizlik olgusu ve Türkiye'de işsizliğin görünümüne ilişkin genel bir değerlendirme sunulacaktır.

2. İŞSİZLİK KAVRAMI VE TÜRLERİ

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) işsizlik tanımında üç hususa dikkat çekilir; birincisi kişinin çalışma isteği, ikincisi kişinin çalışmaya elverişli olması ve üçüncü nokta ilk iki durumu sağlamış olduğu halde bireyin işsiz olmasıdır. (Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO], 2004)

Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre; referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son dört (4) hafta içinde aktif iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki (2) hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz olarak kabul edilir. (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK])

Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son dört hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki (2) hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan on beş (15) ve daha yukarı yaştaki fertler işsiz olarak kabul edilir. Ayrıca, üç (3) ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenler de işsizler arasında sayılır. (Eğilmez, 2019)

İşsizlik; birey, toplum ve ekonomi açısından olumsuz sonuçlar doğuran önemli bir olgu olarak karşımıza çıkar. Bireyde yaratacağı olumsuz etkiler ve topluma yansıyan olumsuz yönlerinin yanı sıra, ekonomiye etkileri açısından bakıldığında işsizlik gelir dağılımının bozulmasında önemli bir rol oynamaktadır.

İşsizlik kavramına ilişkin, bireylerin eğitim durumu, yaşı, cinsiyeti, mesleği, işsiz kaldığı süre gibi farklı kriterler dikkate alınarak çeşitli sınıflandırmalar yapılmakla birlikte; işsizlik kavramı gizli işsizlik, açık işsizlik ve sürekli durgunluk işsizliği başlıkları altında incelenmektedir. (Şahinoğlu, 2022)

Gizli işsizlik, görünüşte çalışıyor olan ancak çeşitli nedenlerden dolayı normal verimlilik düzeyinin altında çalışan bireylerin durumunu ifade eder. Bu olgu, aynı zamanda eksik istihdam olarak da adlandırılmaktadır. Gizli işsizlikten söz edebilmek için, teknolojik bir değişim olmaksızın mevcut üretim kapasitesine göre daha fazla işçinin istihdam edilmesi gerekmektedir (Zaim, 1997).

Açık işsizlik, çalışma isteği ve yeterliliğine sahip olmasına rağmen, mevcut ücret düzeyinde iş bulamayan bireyleri ifade eder. Başka bir deyişle, bu durum, bir kişinin gelir elde etmek veya geçimini sağlamak amacıyla yapabileceği bir işin bulunmaması anlamına gelir (Yıldız, 2014).

İradi işsizlik, bu tür işsizlik, genellikle bireyin kişisel tercihleri ve subjektif unsurlarından kaynaklanır. İşçi, mevcut ücret düzeylerinde çalışma koşullarını, niteliklerine ve yeteneklerine uygun bulmadığı işleri kabul etmeyerek işsiz kalmayı tercih eder. İradi işsizliğin bir başka nedeni ise bazı bireylerin ya da ailelerin gelir talebinin düşük bir elastikiyete sahip olmasıdır. Örneğin, bir ailede birden fazla kişinin çalışabilir olmasına rağmen, genellikle sadece bir kişinin çalışmayı seçtiği ve diğerlerinin çalışmama kararı aldığı durumlar gözlemlenmektedir. İradi işsizlik yaşayan bireyler, kendi tercihleri doğrultusunda işsiz kaldıkları için işsizlik sigortasının kapsamı dışında bırakılmaktadır. Bunun nedeni, işsizlik sigortasından yararlanma şartlarından birinin, işsiz kişinin kendisine gösterilen işi kabul etme zorunluluğu olmasıdır (Andaç, 1999).

Gayri iradi işsizlik, bu işsizlik türünde, bireyler mevcut ücret seviyelerini ve çalışma koşullarını kabul etmesine rağmen iş bulamamaktadırlar. İşsizlik süresi, iş arayan bireyin kontrolü dışında gerçekleşir. Kişi, geçerli ücret düzeyinde çalışmak istemesine karşın, iş bulma konusunda zorluk yaşamaktadır. Bu durumun temel nedenleri arasında ülke ekonomisinde talep ve sermaye yetersizliği ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla, çözüm bulunması gereken başlıca işsizlik türlerinden biridir (Çalış, 2022).

Geçici işsizlik, mevcut işinden tatmin olmayan ve yeni iş fırsatları arayan bireylerin kısa süreli olarak işsiz kalma durumunu ifade eder. İşgücü arzı ile talebi arasındaki zaman ve mekân uyumsuzluğu, iş piyasasındaki organizasyon eksiklikleri, geçici işsizliğin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Bu tür işsizlik, farklı ekonomik sistemlerde de görülmektedir (Yıldız, 2016).

Yapısal işsizlik, işsizlik türleri arasında çözümü en zor olanı olarak bilinir ve "bünyevi" ya da "strüktürel işsizlik" terimleriyle de anılmaktadır. Geçici işsizlikten farklı olarak, yapısal işsizlik kısa süreli bir olgu değildir. Bu tür işsizlik, belirli bir piyasada talep edilen ve arz edilen beceriler arasında uyumsuzluk meydana geldiğinde ortaya çıkar. Ücretlerin tamamen esnek olduğu ve mesleki ile coğrafi

hareketliliğin maliyetlerinin düşük olduğu durumlarda, piyasa dinamikleri bu işsizlik türünü hızla ortadan kaldıracaktır. Ancak pratikte, bu durumun gerçekleşmesi genellikle zor olmaktadır (Gündoğan, 2019).

Konjonktürel işsizlik, Ülkelerin ekonomileri, her dönemde aynı işlev seviyesinde faaliyet göstermemektedir; bu seviye zaman zaman yükselirken, diğer zamanlarda düşüş göstermektedir. Özellikle toplam talepteki azalma, toplam üretimde bir düşüşe yol açarak ekonominin işlev seviyesinin gerilemesine ve birçok bireyin işini kaybetmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, ülke ekonomisindeki işlevsel düşüşler sonucunda ortaya çıkan işsizlik türüne konjonktürel işsizlik denir. Ekonomik aktivitedeki dalgalanmaların etkisiyle oluşan konjonktürel işsizlik, ekonomik gerileme dönemlerinde mal ve hizmetlere olan talebin azalması sonucunda arz fazlasının meydana gelmesiyle üretimin yavaşlamasına veya tamamen durmasına yol açmaktadır. Üretimin durma noktasına gelmesi nedeniyle, çalışmak isteyen bireyler iş bulmakta zorlanmaktadır. Bu durumla başa çıkmak için, ekonomik faaliyetlerin artırılması önem arz etmektedir (Turgut & Ayhan, 2022).

Mevsimsel işsizlik, özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde yaygın olarak gözlemlenen bir işsizlik türüdür ve genellikle sezonluk işsizlik olarak adlandırılmaktadır. (Çalış, 2022).

Mevsimlik işsizliğin ortaya çıkmasının genel olarak iki ana nedeni bulunmaktadır. İlk olarak, hava koşulları ve mevsim değişiklikleri nedeniyle üretimde meydana gelen aksaklıklar bu durumu tetiklemektedir. İkinci neden ise mevsimsel koşulların etkisiyle belirli mal ve hizmetlerin talebinde gözlemlenen düşüşlerdir. Hava şartları ve mevsim değişimleri, çoğunlukla üretim süreçlerini etkileyerek mevsimsel işsizliğe yol açmaktadır. Örneğin, tarım ve inşaat sektörlerinde üretim, yıl boyunca sürekli olarak sürdürülemezken, diğer sanayi kollarında belirli ürünlerin talebindeki mevsimsel değişimlerden kaynaklanan işsizlikler de görülebilmektedir. Örneğin, mayo, kürk, kömür ve dondurma gibi ürünlerin üretimi yıl boyunca devam edebilmesine rağmen, bu ürünlerin talebindeki mevsimsel dalgalanmalar mevsimlik işsizliğe neden olabilmektedir (Zaim, 1997).

Teknolojik işsizlik, teknolojik değişimlerin yol açtığı bir işsizlik türüdür. Yeni teknolojilerin veya otomasyon sistemlerinin uygulanması sonucunda işçilerin işten çıkarılması durumunda ortaya çıkmaktadır. Teknolojik işsizlik, yapısal işsizlik kavramıyla yakından bağlantılıdır. Yapısal işsizlik, çalışanların sahip olduğu beceriler ile mevcut işlerin gerektirdiği beceriler arasında bir uyumsuzluk yaşandığında meydana gelir. Bu bağlamda, teknolojik işsizlik, teknolojik yeniliklerin etkisiyle iş gücü ihtiyaçlarının sürekli olarak değişmesi nedeniyle oluşan bir yapısal işsizlik biçimi olarak değerlendirilebilir (Yazar & Çondur, 2022).

Sürekli durgunluk, Kalıcı durgunluk, gelişen ekonomilerde düşük faiz oranları ve düşük enflasyona rağmen büyüme oranlarının beklenen seviyelerin altında kalması şeklinde kendini göstermektedir (Koç, 2020). Sürekli durgunluk dönemlerinde ekonomik faaliyetler canlanmaz ve bu da işsizlik oranlarının yüksek kalmasına, gelir dağılımında bozulmalara ve sosyal refah seviyesinde düşüşe yol açabilir.

3. TÜRKİYE'DE İŞSİZLİĞİN NEDENLERİ

Nüfus Artışı : Artan nüfusun işsizlik oranlarının yükselmesindeki rolü oldukça önemlidir. Nüfus artış hızı yüksek olduğunda ve ülke ekonomisi bu nüfusa orantılı olarak yeterli istihdam imkanı sunmadığında, işsiz bireylerin sayısı artış göstermektedir (Pelit, 2019).

Nüfus artış hızı, iş gücündeki artış hızını belirleyen en önemli faktördür. Bununla birlikte, nüfus artışındaki değişimlerin iş gücü artış hızını etkileyebilmesi yaklaşık 15 yıllık bir gecikmeyle gerçekleşmektedir, zira çalışma yaşı genellikle 15 yaşından itibaren başlar. Hızlı nüfus artışları, doğal olarak iş gücü fazlası yaratmakta ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde emek arzı fazlası ile birlikte işsizliğin başlıca nedenlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Boylu, 2010).

Özellikle hızlı nüfus artışı yaşayan gelişmekte olan ülkelerde işsizlik oranlarının ciddi seviyelere ulaştığı gözlemlenmektedir. Bu ülkelerdeki yüksek işsizlik oranlarına ek olarak sermaye yetersizliği, düşük teknoloji seviyesi gibi yapısal sorunlar, ekonomik büyüme sürecini daha da zorlu hale getirmektedir. (Aksu, 2017).

Kentleşme ve Göç: Türkiye'de kentleşme ve sanayileşme süreçlerinin paralel ilerlememesi, kentsel istihdam olanaklarının yetersizliğine yol açmıştır. Bu durum, işsiz kalan ya da düzenli bir gelire sahip olamayan ve kente entegre olamayan bir yoksul kesimin oluşmasına zemin hazırlamıştır. (Banu, 2018).

Ekonomik büyüme sürecinde, kırsal alanlardan tarım dışı faaliyetlerin hâkim olduğu kentlere göç hareketleri gözlemlenmektedir. Kentsel alanlar, iş arayan ve daha iyi yaşam koşulları arzulayan kırsal nüfus için yeni fırsatlar sunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kırsal kesimden kentsel bölgelere yönelen göç hareketleri, kentlerde işsizlik oranlarının artmasına yol açmaktadır. İşsizlik, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, pek çok ülkenin karşılaştığı ciddi bir problem olarak değerlendirilmekte ve beraberinde çeşitli sosyo-ekonomik sorunlar getirmektedir (Sancar & Atay 2021).

Tarım Sektöründeki İstihdamın Yeterli Düzeyde Azalmaması: Türkiye'de tarım sektörü, uzun bir dönem boyunca işgücü kaynağı olarak hizmet vermiş ve tarım dışı sektörlerle sınırsız bir emek arzı sağlamıştır. 1950'li yıllardan itibaren tarım sektöründe yaşanan çözülme ile birlikte, işgücü tarım dışı alanlara yönelmiştir. Bu durum, iş gücüne yeni katılan bireylerle birlikte ekonomide sürekli bir işgücü fazlasının oluşmasına neden olmuştur (Şahin, 2002).

Türkiye'de istihdam oranında artış yaşanmasına rağmen işsizlik oranının da yükselmesinin sebeplerinden biri, tarım sektöründeki yüksek istihdam oranıdır. Tarım sektörünün gayrisafi yurt içi hasılaya (GSYH) katkısının azalmasıyla, tarımda çalışan ya da çalışıyor gibi görünen bireyler işsizler kategorisine girecektir. (Eğilmez, 2018).

Küreselleşme: Tüm dünyanın olduğu gibi ülkemizin de en önemli meselelerinden biri işsizliktir ve işsizlik olgusu 1980'li yıllarda küreselleşme sürecinin hızlanmasıyla büyük oranda artış göstermektedir (Murat & Yılmaz-Eser 2013).

Küreselleşmenin etkisiyle Türkiye'de ortaya çıkan ekonomik sorunlar, toplumun farklı alanlarında önemli problemlere yol açmıştır. Siyasi istikrarsızlıklar ve ekonomik krizler, ayrıca IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından Türkiye'ye yönelik uygulanan programlar sonucunda işsizlik oranları yükselmiş, istihdam olanakları daralmış ve gelir dağılımı bozulmuştur (Doyran, 2023).

Bu çalışma da küreselleşmenin büyük ivme kazandığı 1980 sonrası Türkiye'deki işsizlik oranlarındaki değişimlere ilişkin değerlendirmelerde bulunmayı amaçlamaktadır.

Ulusal Tasarruf Yetersizliği: Tasarruflar, bir ülke için yalnızca önemli bir finansman kaynağı değil, aynı zamanda makroekonomik istikrarın sağlanmasında da kritik bir rol oynar. Ekonomide tasarruf ve yatırım, birbirine sıkı sıkıya bağlı iki değişken olarak kabul edilir. Tasarruflar, yatırımlara dönüştüğünde ülke ekonomisinin büyümesine katkı sağlar ve bu durum, o ülkede yaşayan bireylerin yaşam standartlarını yükseltir. Tasarruf oranlarının yüksek olduğu ekonomilerde hem istihdam hem de gelir düzeyleri artış gösterir. Buna karşın, tasarruf oranlarının düşük olduğu ülkelerde yatırımlar da sınırlı kalmakta ve bu durum hem bireylerin gelir seviyelerinin hem de genel refah düzeylerinin düşük kalmasına yol açmaktadır (Aka & Arıcan 2019). İstihdam eksikliğinin doğal sonucu olarak ta işsizlik oranları artış göstermektedir.

İstihdam Yaratmayan Büyüme: Ekonomik büyüme hedeflerine ulaşılmasına rağmen işsizlik oranlarının düşmemesi ve istihdamın yeterince artmaması durumu, "istihdam yaratmayan büyüme" olarak tanımlanmaktadır. Bu olgu, ekonomik büyümenin gerçekleşmesine karşın, iş gücü piyasasında yeni iş olanaklarının yeterli düzeyde oluşmaması anlamına gelir (Küçükaksoy & Songur, 2020).

Genç İşsizliği: Günümüzde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde, genç nüfus arasındaki işsizlik yaygınlığı dikkat çeken temel sorunlardan biri haline gelmiştir. Son yıllarda, yetişkinler ile gençler arasındaki işsizlik oranlarındaki fark giderek artmakta, bu da işsizlik probleminin genç nüfusa daha fazla yoğunlaştığını göstermektedir (Ekin, 2011).

Genç işsizlik oranındaki sürekli artışın başlıca nedenleri arasında, gençlerin tecrübe eksikliği, iş gücü piyasasında gençlere yönelik yeterli istihdam olanaklarının yaratılamaması, iş gücü piyasasında talep edilen niteliklerle gençlerin sahip olduğu yetenek ve becerilerin uyumsuzluğu ve gençler arasında hızla yaygınlaşan kaygı ve endişeler yer almaktadır. (Koç, Bayramoğlu, & Koç, 2024).

Yapısal Dönüşümler ve Teknolojik Gelişmeler: Gelişmekte olan ülkelerde teknolojik değişimler işsizlik oranlarında ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Türkiye gibi, tarım sektörünün ağırlığı görece yüksek olan, sanayileşme potansiyelini gerçekleştirememiş ve yatırımların demografik dinamikleri karşılayamadığı bir ülke de işsizlik yapısal hale gelmektedir (Kanca, 2012)

Kadın İşgücüne Katılım Oranının Düşüklüğü: Türkiye'de kadın işgücüne katılım oranının düşüklüğü, işsizlik sorununu derinleştiren önemli bir faktördür. Bu sorunun çözümü için, kadın istihdamını artırmaya yönelik yasal düzenlemelerin yanı sıra, ek politikalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda öncelikli olarak talep edilenler arasında, toplumsal cinsiyet perspektifini içeren, işsizlik sorununu çözmeyi amaçlayan aktif istihdam politikalarının geliştirilmesi ve kadın-erkek eşitliği yaklaşımının istihdam politikalarına dahil edilmesi yer almaktadır (Bozkaya, 2013).

Kayıt Dışı Ekonomi: Kayıt dışı ekonomi, kamu otoritelerinin denetiminden uzak gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu faaliyetler ya hiç belgelenmeden ya da gerçeği yansıtmayan belgelerle yürütülerek hem devletten hem de işletme ile ilgili diğer paydaşlardan (örneğin ortaklar, alacaklılar, çalışanlar vb.) tamamen veya kısmen gizlenir ve kayıtlı ekonominin dışında kalır. (Altuğ,1999).

Kayıt dışı sektörün büyüklüğü, işsizlik oranı, bölgeler arası gelir eşitsizlikleri, kişi başına düşen gelir ve enflasyon gibi birçok sosyoekonomik göstergelyi olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, kayıt dışı ekonomi, kaynakların etkin dağılımını engelleyerek gelir dağılımında adaletsizliğe yol açmakta, rekabetin eşit koşullarda yapılmasını zorlaştırmakta ve devletin güvenilirliğine dair toplumsal güveni sarsarak ekonomik refah kaybına neden olmaktadır (Yurdakul, 2008).

Bölgesel Kalkınma Farklılıkları: Gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı temel zorluklardan biri, bölgeler arasındaki dengesizliklerin ortadan kaldırılmasıdır. Bölgesel kalkınma politikalarının ana amacı, bu sosyoekonomik farklılıkları en aza indirmektir. Özellikle geri kalmış bölgelerde işsizlik, temel sorunlardan biri olarak ortaya çıkmakta ve bu durum, diğer ekonomik ve sosyal sorunları tetikleyerek bölgesel geri kalmışlığın başlıca nedenlerinden biri haline gelmektedir (Cerev & Bulut 2019).

4. 1990-2023 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK ORANLARI

Türkiye'de işsizlik oranları, 1990-2023 yılları arasında (Tablo 1) önemli değişiklikler göstermiş, bu değişimler de çeşitli ekonomik, politik ve sosyal olayların etkisi altında şekillenmiştir. Genel olarak, ekonomik büyümenin hız kazandığı dönemlerde işsizlik oranları daha düşük seviyelerde seyretmiş, ekonomik krizler veya durgunluk dönemlerinde ise belirgin bir artış göstermiştir.

Tablo 1 Türkiye'de İşsizlik Oranları (1990-2023) (15-65 yaş)

Yıl	İşsizlik Oranı (%)	Yıl	İşsizlik Oranı (%)
1990	8,015	2007	10,285
1991	8,21	2008	10,965
1992	8,509	2009	14,026
1993	8,962	2010	11,879
1994	8,577	2011	9,789
1995	7,644	2012	9,21
1996	6,629	2013	9,713
1997	6,841	2014	9,901
1998	6,888	2015	10,304
1999	7,687	2016	10,899
2000	6,495	2017	10,919
2001	8,381	2018	10,956
2002	10,385	2019	13,73
2003	10,542	2020	13,148
2004	10,838	2021	11,969
2005	10,636	2022	10,465
2006	10,227	2023	9,388

Kaynak: World Bank'ın Türkiye işsizlik verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

1990'lı yılların başında Türkiye'de işsizlik oranı %8,015 seviyesindedir ve bu dönem boyunca işsizlik oranlarının yatay bir seyirde ilerlediği görülmektedir. Ancak, 1994 yılında meydana gelen ekonomik kriz, işsizlik oranlarının %8,577'ye yükselmesine neden olurken, takip eden yıllarda ekonomide toparlanma süreciyle birlikte, 1995-1998 arasında işsizlik oranları %6,5 ile %7 aralığına gerileyerek bir miktar iyileşme göstermiştir.

2001 yılında Türkiye, büyük bir ekonomik krizle karşı karşıya kalmış ve bunun sonucunda işsizlik oranı %8,381'den %10,358'e fırlamıştır. Krizin ardından, 2003-2008 yılları arasında işsizlik oranı %10 civarında seyretmiş,

ancak 2008 Küresel Finans Krizi'nin etkisiyle 2009 yılında bu oran %14,026 ile zirve yapmıştır.

2010 yılından itibaren küresel ekonomik koşulların iyileşmesi ve Türkiye ekonomisindeki toparlanma sayesinde, işsizlik oranları yeniden düşüş eğilimine girmiştir. Nitekim, 2011 yılında işsizlik oranı %9,789 seviyesine gerilemiştir. Ancak, bu iyileşme kısa süreli olmuş ve 2013-2016 döneminde işsizlik oranları yeniden %9-10 aralığında dalgalanmaya başlamıştır.

2018'de Türkiye'de yaşanan döviz krizi ve artan enflasyonist baskılar, işsizlik oranlarının yeniden yükselmesine yol açmıştır. 2019 yılında işsizlik oranı %13,73'e çıkarak son yılların en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2020 yılında ise COVID-19 pandemisinin işgücü piyasası üzerindeki yıkıcı etkileri nedeniyle işsizlik oranı %13,148 olarak gerçekleşmiştir.

Pandeminin etkilerinin azalmasıyla birlikte, 2021 ve 2022 yıllarında Türkiye ekonomisinde bir miktar toparlanma gözlemlenmiş ve işsizlik oranı sırasıyla %11,969 ve %10,465 seviyelerine gerilemiştir. 2023 yılı itibarıyla ise işsizlik oranı %9,388 olarak kaydedilmiştir. Bu oran, ekonomik faaliyetlerdeki iyileşmenin ve işgücü piyasasında kısmi bir toparlanmanın işareti olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'de işsizlik oranları 1990-2023 yılları arasında ekonomik koşulların doğrudan bir yansıması olarak inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Ekonomik krizler ve durgunluk dönemlerinde işsizlik oranları belirgin şekilde artarken, büyüme dönemlerinde işgücü piyasasında nispi bir iyileşme yaşanmıştır. Özellikle 2001 ve 2008 krizleri ile 2020 pandemi sürecinin işsizlik oranları üzerindeki olumsuz etkileri dikkat çekmektedir.

4.1. Türkiye'de Kadın İşsizliği (1990-2023)

Kadınların toplumsal ve ekonomik yaşama katılımları ile bu kalkınmadan faydalanma düzeyleri arasında dengesizlikler bulunmaktadır. Her ne kadar kadınların kalkınmaya katkıları ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre değişse de, genel olarak tüm toplumlarda erkeklerin gerisinde kaldıkları bilinmektedir. Türkiye işgücü piyasasında da kadınların işgücüne katılım oranı, erkeklere kıyasla belirgin şekilde daha düşüktür. Bu durumu etkileyen faktörler arasında ekonomik ve kültürel engeller öne çıkmaktadır. Ekonomik engeller, düşük ücretler, uygun fiyatlı çocuk bakım hizmetlerinin eksikliği, uzun çalışma saatleri ve kayıt dışı sektörde çalışma olasılığı gibi belirsizliklerle ilgilidir. Kültürel engeller ise, kadının çocuk bakımında üstlendiği roller ve evde kalmasına yönelik toplumsal baskılardan kaynaklanmaktadır (Bozkaya,20213). Türkiye'de kadın işsizlik oranları, 1990-2023 yılları arasında (Tablo 2) belirgin dalgalanmalar göstermiştir. Bu değişim, ekonomik koşulların yanı sıra sosyal politikalar ve cinsiyet eşitliği ile ilgili gelişmelerin etkisi altında şekillenmiştir. Kadın işsizlik oranlarının analizi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin işgücü piyasasındaki yansımalarını anlamak açısından önem arz etmektedir.

Tablo 2 Türkiye’de Kadın İşsizlik Oranları (1990-2023) (%)

Yıl	Kadın İşsizlik Oranı (%)	Yıl	Kadın İşsizlik Oranı (%)
1990	8.502	2007	10.974
1991	7.128	2008	11.597
1992	7.773	2009	14.321
1993	9.353	2010	12.989
1994	8.092	2011	11.277
1995	7.326	2012	10.780
1996	5.968	2013	11.909
1997	7.801	2014	11.893
1998	6.807	2015	12.650
1999	7.587	2016	13.730
2000	6.269	2017	14.087
2001	7.473	2018	13.883
2002	9.455	2019	16.489
2003	10.102	2020	14.969
2004	10.990	2021	14.706
2005	11.183	2022	13.457
2006	11.104	2023	12.709

Kaynak: World Bank’ın Türkiye kadın işsizlik verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

1990’lı yılların başında, kadın işsizlik oranı %8,502 seviyesindedir. Bu oran, 1991 yılında %7,128 ile en düşük seviyelerden birine ulaşmış, ardından 1993 yılında %9,353’e çıkarak yeniden artış göstermiştir. Bu dönemde Türkiye’nin ekonomik durumu ve işgücü piyasasındaki dengesizlikler, kadınların istihdam oranlarını olumsuz yönde etkilemiştir. 1994’te yaşanan ekonomik kriz, kadın işsizlik oranının %8,092’ye gerilemesine yol açsa da sonrasında %5,968 gibi düşük seviyelerde seyretmeye devam etmiştir.

2000’li yıllara gelindiğinde, 2001 ekonomik krizi kadın işsizlik oranlarını etkilemiş ve oran %7,473 seviyesine yükselmiştir. 2002’den itibaren, kadın işsizlik oranları genel olarak bir artış eğilimi göstermiştir. 2003 ve 2004 yıllarında %10’un üzerine çıkan oranlar, 2005 ve 2006’da %11’in üzerine çıkarak istikrarsız bir seyir izlemeye başlamıştır.

2008 Küresel Finansal Krizi, kadın işsizlik oranlarını daha da olumsuz etkilemiş ve 2009 yılında %14,321 gibi yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu dönemde kadınların iş gücüne katılım oranlarının düşük olması ve işgücü piyasasında karşılaştıkları cinsiyet temelli ayrımcılık, işsizlik oranlarındaki artışın önemli nedenleri arasında yer almaktadır.

2010 yılında kadın işsizlik oranı %12,989'a gerilese de 2011 yılından itibaren tekrar artış göstermeye başlamış ve 2016 yılına kadar %13'ün üzerinde kalmıştır. 2016'da %13,730'a kadar yükselen oran, 2018 yılında %13,883 olarak kaydedilmiştir. 2019 yılında ise kadın işsizlik oranı %16,489 ile son yılların en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu durum, ekonomik dalgalanmaların yanı sıra kadınların iş gücüne katılımındaki zorlukları da gözler önüne sermektedir.

2020 yılında COVID-19 pandemisinin etkileri, kadın işgücü üzerindeki olumsuz etkileri daha da derinleştirmiş ve kadın işsizlik oranı %14,969'a yükselmiştir. Ancak, pandeminin etkilerinin azalmasıyla birlikte 2021 yılında oran %14,706'ya gerilemiştir. 2022 yılında bu oran %13,457'ye düşerken, 2023 yılı itibarıyla kadın işsizlik oranı %12,709 olarak kaydedilmiştir. Bu durum, kadınların işgücü piyasasındaki konularında bir miktar iyileşme olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de kadın işsizlik oranları, 1990-2023 yılları arasında ekonomik koşullar ve toplumsal cinsiyet normları etkisi altında dalgalanmıştır. Ekonomik krizler ve sosyal politikaların yetersizliği, kadınların istihdam olanaklarını olumsuz yönde etkilemiş; kadın işsizlik oranlarındaki artış, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gözler önüne sermiştir. Kadınların işgücü piyasasında karşılaştıkları zorlukların aşılması için kapsamlı sosyal politikaların geliştirilmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

4.2. Türkiye'de Genç İşsizliği (1990-2023)

Türkiye'de genç işsizlik oranları, 1990-2023 yılları arasında önemli dalgalanmalar göstermiştir. Bu oranlar, genellikle ekonomik krizler, küresel gelişmeler ve Türkiye'nin işgücü piyasasındaki yapısal dönüşümlerle paralel olarak şekillenmiştir. Genç işsizlik oranlarının, genel işsizlik oranlarından daha yüksek seyretmesi, gençlerin işgücü piyasasında karşılaştıkları yapısal sorunları ve ekonominin genç işgücünü absorbe etme kapasitesinin eksik kaldığı gözlemlenmektedir.

Tablo 3 Türkiye'de Genç İşsizlik Oranları (1990-2023) (15-24 yaş) (%)

Yıl	Genç İşsizlik Oranı (%)	Yıl	Genç İşsizlik Oranı (%)
1990	16,019	2007	19,982
1991	15,345	2008	20,470
1992	16,294	2009	25,281
1993	17,750	2010	21,735
1994	16,040	2011	18,375
1995	15,553	2012	17,526
1996	13,500	2013	18,674
1997	14,348	2014	17,916

1998	14,163	2015	18,536
1999	15,019	2016	19,618
2000	13,053	2017	20,773
2001	16,213	2018	20,297
2002	19,159	2019	25,410
2003	20,534	2020	25,279
2004	20,563	2021	22,612
2005	19,883	2022	19,479
2006	19,056	2023	17,476

Kaynak: World Bank'ın Türkiye genç işsizlik verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

1990 yılı itibarıyla %16,019 seviyesinde olan genç işsizlik oranı, 1990'lı yılların başlarında küçük dalgalanmalarla ilerlemiştir. 1991 yılında %15,345'e düşen genç işsizlik oranı, 1993 yılında %17,750'ye yükselmiştir. Bu dönemde ekonomik istikrarsızlıklar ve işgücü piyasasında yaşanan dalgalanmalar, genç işsizlik oranlarının yükselmesinde etkili olmuştur. 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte genç işsizlik oranı %16,040 seviyesine gerilemiş, 1995 ve 1996 yıllarında ise sırasıyla %15,553 ve %13,500 seviyelerine kadar düşmüştür. Bu düşüş, Türkiye ekonomisindeki kısmi toparlanmanın bir yansımasıdır.

1999 yılına gelindiğinde genç işsizlik oranı %15,019 seviyesine yükselmiştir. Bu, Türkiye'nin işgücü piyasasında yaşanan yapısal sorunların genç işgücü üzerindeki etkilerinin artmaya başladığını göstermektedir. 2001 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte genç işsizlik oranı sert bir artış göstererek %16,213 seviyesine ulaşmıştır. Bu kriz, gençlerin işgücü piyasasına girişini zorlaştırmış ve genç işsizliğinin yüksek seviyelerde kalmasına yol açmıştır.

2003-2008 yılları arasında genç işsizlik oranlarının %19-20 bandında seyrettiği görülmektedir. 2003 yılında %20,534 olan genç işsizlik oranı, 2008 yılında %20,470 seviyesine çıkmıştır. 2008 Küresel Finansal Krizi'nin etkisiyle 2009 yılında genç işsizlik oranı %25,281 gibi oldukça yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Bu dönem, genç işgücü üzerindeki olumsuz etkilerin en yoğun yaşandığı yıllardan biri olarak dikkat çekmektedir.

2010 yılından itibaren genç işsizlik oranlarında bir miktar iyileşme gözlemlenmiş ve 2011 yılında oran %18,375'e kadar gerilemiştir. Ancak bu dönemde de genç işgücü piyasasında yapısal sorunların devam ettiği görülmektedir. 2012-2016 yılları arasında genç işsizlik oranı %17-20 bandında dalgalanmış ve 2016 yılında %19,618 olarak kaydedilmiştir. Bu, ekonomik büyümenin yavaşlaması ve yapısal reformların yetersiz kalmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

2019 yılında genç işsizlik oranı %25,410 ile yeniden zirveye ulaşmıştır. Bu durum Türkiye ekonomisinin yaşadığı döviz krizinin ve makroekonomik istikrarsızlıkların genç işgücü üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. 2020 yılında COVID-19 pandemisi, işgücü piyasasında ciddi aksamalara yol açmış ve genç işsizlik oranı %25,279 seviyesine inmiştir. Pandemi sonrası dönemde genç işsizlik oranları, 2021 yılında %22,612 seviyesine gerilerken, 2023 yılı itibarıyla %17,476 seviyesine kadar düşmüştür. Bu düşüş, ekonomik toparlanmanın genç işgücü üzerindeki olumlu etkilerini yansıtmakla birlikte, işsizlik oranlarının halen yüksek seviyelerde seyrettiğini göstermektedir.

1990-2023 yılları arasında Türkiye’de genç işsizlik oranları, ekonomik krizler, küresel gelişmeler ve Türkiye’nin işgücü piyasasındaki yapısal sorunlarla şekillenmiştir. Genç işgücünün işsizlik oranları, dönemsel olarak dalgalanmakla birlikte, özellikle ekonomik krizler ve pandemi gibi küresel etkilerle yüksek seviyelere çıkmıştır. Gençlerin işgücü piyasasına entegrasyonu ve istihdam olanaklarının artırılması için yapısal reformların ve istihdam politikalarının hayata geçirilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

5. SONUÇ

Türkiye’de işsizlik gerek ekonomik gerekse toplumsal etkileri itibarıyla önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Türkiye’de işsizlik oranlarının yıllar içerisinde dalgalanması, ekonomik krizler, küresel piyasa koşulları, teknolojik gelişmeler ve yapısal sorunlar gibi çeşitli faktörlerle ilişkilendirilmektedir. Özellikle 2001 ve 2008 ekonomik krizleri ve 2020’de COVID-19 pandemisi, işgücü piyasasında büyük sarsıntılara neden olmuş, işsizlik oranlarının hızla yükselmesine yol açmıştır.

Türkiye’de işsizlik sorunu, sadece ekonomik büyümenin yeterince yüksek olmamasından kaynaklanmamakta, aynı zamanda yapısal dönüşümler, nüfus artışı, teknolojik değişimler, bölgesel farklılıklar ve iş gücü piyasasının dinamikleri gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Türkiye’nin iş gücü piyasasında yaşanan yapısal sorunlar, nüfusun hızlı artışı ve kırsal alanlardan şehirlere yönelen yoğun göç hareketleri, işsizliği daha da karmaşık hale getirmektedir.

Türkiye’de işsizliğin en dikkat çekici nedenlerinden biri, hızlı nüfus artışı ve kırsal kesimden kente göçün hızlanmasıdır. Kentleşme süreci ile birlikte sanayileşmenin yeterince gelişmemesi, iş gücü piyasasında dengesizliklere yol açmış ve büyük şehirlere işsizlik oranlarının artmasına neden olmuştur. Tarım sektöründe yaşanan çözülme ve bu sektördeki istihdamın azalmaması da iş gücü fazlasının oluşmasına neden olarak işsizlik sorununu derinleştirmiştir. Ayrıca küreselleşme sürecinin hızlanması, Türkiye’nin iş gücü piyasasını daha da kırılgan hale getirmiş ve işsizlik oranlarında belirgin bir artışa yol açmıştır. Özellikle 1980’li yıllardan sonra küresel piyasalara entegrasyon sürecinde yaşanan ekonomik krizler ve yapısal uyum politikaları, işsizlik oranlarının yükselmesine neden olmuştur.

Kadınların işgücüne katılımı ise, Türkiye'deki işsizlik sorununun diğer önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Kadınların iş gücüne katılım oranının düşük olması, cinsiyet eşitsizliklerinin derinleşmesine ve işsizlik oranlarının daha da artmasına yol açmıştır. Özellikle kırsal bölgelerde kadınların iş gücüne katılımı sınırlı kalırken, şehirlerde de kadınların istihdam olanaklarına erişimde karşılaştıkları zorluklar işsizlik oranlarının yüksek seyretmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de kadın işsizliği ile mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının geliştirilmesi ve kadın istihdamını artırıcı önlemler alınması büyük bir önem taşımaktadır.

Genç işsizliği de Türkiye'nin iş gücü piyasasında öne çıkan bir diğer önemli sorundur. Özellikle 15-24 yaş arası genç nüfusun işsizlik oranları, genel işsizlik oranlarına kıyasla oldukça yüksektir. Genç işsizlik, eğitim-işgücü uyumsuzluğu, tecrübe eksikliği ve gençlere yönelik iş imkanlarının yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, Türkiye'de işsizlik sorununun sadece ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal bir sorun olarak ele alınmasını gerektirmektedir.

Genç nüfusun işsizlik oranlarının yüksek olması ve kadınların iş gücüne katılım oranlarının düşük kalması, işsizlikle mücadelede daha kapsamlı politikalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de işsizliğin tarihsel sürecine bakıldığında, 1990'lı yıllardan itibaren dönem dönem artış ve düşüşler yaşandığı, ancak kalıcı bir çözüm üretilmediği görülmektedir. Bu nedenle, işsizlik sorununun yapısal bir sorun olduğu ve uzun vadeli politikalarla çözülmesi gerektiği söylenebilir.

İşsizlikle mücadelede başarılı olabilmek için, kısa vadeli çözümlerin ötesine geçilerek uzun vadeli yapısal reformların hayata geçirilmesi zorunludur. Özellikle işgücü piyasasında kadın ve gençlere yönelik daha kapsayıcı politikaların uygulanması, iş gücü niteliklerinin talebe uygun hale getirilmesi, teknolojik gelişmelerin işsizlik üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması gibi adımlar atılmalıdır. Ayrıca, kayıt dışı ekonominin daraltılması ve istihdam yaratmayan büyüme gibi yapısal sorunların çözülmesi, işsizlik oranlarının düşürülmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin işsizlik sorununun çözümü, sadece ekonomik büyüme odaklı değil, aynı zamanda toplumsal kalkınmayı hedefleyen bütüncül politikalarla mümkündür. İşsizlik oranlarının kalıcı olarak düşürülebilmesi için ekonomik, sosyal ve yapısal reformların bir arada yürütülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin işgücü piyasasında sürdürülebilir bir iyileşme sağlanması, işsizlik sorununun çözümünde önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aka, K., & Arıcan, E. (2019). Türkiye’de hanehalkı tasarruf davranışlarının belirleyicileri. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 11(21), 163-184.
- Aksu, L. (2017). Türkiye’de istihdam, verimlilik ve iktisadi büyüme ilişkilerinin analizi. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 39-94.
- Altuğ, O. (1999). Kayıtdışı ekonominin boyutları (1997). *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15, 257-276.
- Andaç, F. (1999). *İşsizlik sigortası*. TÜHİS.
- Banu, M. (2018). Gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele. In A. İlhan Oral & Y. Şişman (Eds.), *Sosyal Politika* (1st ed., pp. 90-121). Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Boylu, E. (2010). Türkiye’de hızlı nüfus artışı ve istihdam sorunları (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi Bilim Dalı.
- Bozkaya, G. (2013). Kadınların işgücüne katılımını belirleyen faktörler: Türkiye üzerine bir analiz. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 69-89.
- Cerev, G., & Bulut, S. (2019). Bölgesel kalkınma ve işgücü: Bingöl ili işgücü piyasası üzerine bir inceleme. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 75-92.
- Çalış, G. (2022). Türkiye’de işsizliğin makroekonomik belirleyicileri (Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı).
- Doyran, M. (2023). Türkiye’de küreselleşmenin etkisiyle yaşanan yoksulluğun Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 369-391.
- Eğilmez, M. (2018). *Değişim sürecinde Türkiye: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e sosyo-ekonomik bir değerlendirme*. Remzi Kitabevi.
- Eğilmez, M. (2019). *Ekonominin temelleri: Kavramlar ve kurumlar* (2nd ed.). Remzi Kitabevi.
- Ekin, N. (2011). Gençlerin işsizlik sorunu. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 18, 39-50.
- Gündoğan, N. (2019). İşsizlik ve emek piyasası politikaları. *Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını*.
- Kanca, O. C. (2012). Türkiye’de işsizlik ve iktisadi büyüme arasındaki nedenselliğin ampirik bir analizi. *ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 1-18.
- Koç, Ö. E., Bayramoğlu, G., & Koç, N. (2024). Genç nüfusta işsizlik kaygısı üzerine bir saha araştırması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 73-92.

- Koç, S. (2020). Gelişmiş ekonomilerde yeni normal: Kalıcı durgunluk. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 413-432.
- Küçükaksoy, İ., & Songur, D. (2020). İstihdam oluşturmamayan büyümenin Türkiye'de ve OECD ülkelerinde geçerliliği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 143-170.
- Murat, S., & Yılmaz-Eser, B. (2013). Türkiye'de ekonomik büyüme ve istihdam ilişkisi: İstihdam yaratmayan büyüme olgusunun geçerliliği. *Emek ve Toplum*, 2(3), 92-123.
- Pelit, O. (2019). Türkiye'de 1998-2018 yılları arası istihdam, işsizlik ve nüfus artışına genel bir bakış. *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal)*, 5(38).
- Sancar, C., & Atay Polat, M. (2021). Kentleşme ile işsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin Türkiye'nin Düzey 2 bölgeleri ölçeğinde analizi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 13(24), 23-36.
- Şahin, H. (2002). *Türkiye ekonomisi: Tarihsel gelişim-bugünkü durumu* (Genişletilmiş 7. baskı). Ezgi Kitabevi.
- Şahinoğlu, T. (2022). *Türkiye ekonomisi*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Turgut, A. Ş., & Ayhan, E. E. (2022). Bir baş etme stratejisi olarak "işsizliği normalleştirmek". *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 12(1), 115-130.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (t.y.). İstihdam, işsizlik ve ücret. TÜİK. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Istihdam,-Issizlik-ve-Ucret-108>
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). (2004). *2004-05 Dünya istihdam raporu: İstihdam, verimlilik ve yoksulluğun azaltılması*. ILO. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_087893.pdf
- World Bank. (n.d.). Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) - Turkey. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2023&locations=TR&start=1991&view=chart>
- Yazar, A. D., & Çondur, F. (2022). Teknoloji Ar-Ge işsizlik ilişkisinin ekonometrik analizi. *Business Economics and Management Research Journal*, 5(3), 192-208.
- Yıldız, K. (2014). İşsizlik türleri, her bir işsizlik türünün toplam işsizlikteki payı ve çeşitli demografik parametrelerle ilişkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, (45), 487-547.
- Yıldız, Y. (2016). 4447 sayılı işsizlik sigortası kanunu'na göre işsizlik ödeneğine hak kazanma koşulları (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı).
- Yurdakul, F. (2008). Türkiye'de kayıtdışı ekonomi: Bir model denemesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(04), 205-221.
- Zaim, S. (1997). *Çalışma ekonomisi* (10. baskı). Filiz Kitabevi.